

Jak korzystać ze słownika

A. Jak znaleźć szukane hasło

- Hasła ułożone są w porządku **alfabetycznym**. Odstępy, łączniki, apostrofy i obce znaki diakrytyczne nie wpływają na porządek haseł [1].
- **Homonimy** – wyrazy o identycznej pisowni traktowane są jako oddzielne hasła opatrzone cyfrą arabską podniesioną o pół wiersza [2].
- **Męskie i żeńskie warianty rzeczowników osobowych**, wymiennie stosowane **warianty wyrazów** oraz **zdrobnienia wyrazów hasłowych** połączono we wspólne hasła, jeżeli we wszystkich kontekstach mają te same odpowiedniki i występują w tych samych związkach wyrazowych. W przeciwnym razie występują one jako samodzielne hasła [3].
- Postać **dokonaną i niedokonaną** czasowników w przypadku, kiedy różnią się od siebie przyrostkiem, połączono we wspólne hasło umieszczone w porządku alfabetycznym w miejscu właściwym dla postaci dokonanej [4]. Postać niedokonana stanowi wtedy jedynie hasło odsyłaczowe [5] [31]. Jeżeli w którymś ze znaczeń dany czasownik występuje wyłącznie w postaci dokonanej lub niedokonanej, to przypadki takie omówione są w oddzielnym jednoaspektowym haśle, traktowanym jako homonim [5]. W przypadku czasowników, w których postać dokonana tworzona jest przez dodanie przedrostka, obydwie postaci traktowane są jako oddzielne hasła, a istnienie postaci przeciwnej zasygnalizowane jest specjalnym odsyłaczem [32].
- **Formy rzadsze i nieregularne formy fleksyjne** stanowią hasła **odsyłaczowe** [31].

[1]

Alfabetyczna kolejność haseł.

[2]

Homonimy.

[3]

W niektórych przypadkach we wspólne hasła połączono:

- **męskie i żeńskie formy** rzeczowników osobowych,
- **wymiennie** stosowane warianty wyrazów, a także do formy podstawowej **dołączono zdrobnienia** i zgrubienia.

[4]

Wspólne hasło **dla dokonanej i niedokonanej** postaci czasownika, jeżeli różnią się od siebie przyrostkiem.

[5]

Jeżeli w jakimś znaczeniu dany czasownik **nie ma pary aspektowej**, to jest traktowany jako homonim.

[6]

Pionowa kreska oddzielająca część wyrazu niezmienną w czasie odmiany, wewnątrz hasła zastępowaną tyldą.

[7]

Wymowę polską zapisano międzynarodowym alfabetem fonetycznym (**IPA**) w przypadkach odstępstw od ogólnych reguł.

[8]

Numerowane cyframi rzymskimi **podhasła** o różnych cechach **gramatycznych**.

[9]

Symbole gramatyczne opisujące wyraz hasłowy. Patrz: Skróty i symbole (na pierwszej wyklejce).

[10]

Forma podstawowa dla podhasła.

[11]

Informacja na temat **odmiany**. Patrz: How to interpret inflexional information.

[12]

Numery znaczeń – w obrębie hasła cyframi arabskimi wyróżniamy różne znaczenia danego wyrazu.

galeon *m* (G ~u) Hist., Żegl. galleon

gale|ra *f* Hist., Żegl. galley; **plywać na ~rze** to sail in a galley

gryf¹ *m* Mitol. griffin, gryphon, griffon

gryf² *m* (G ~u) Muz. fingerboard

geode|ta *m*, **~tka** *f* geodesist, (geodetic) surveyor

gruba|chny, **~śny** *adi.* pot., żart. [*osoba*] chubby, plump; [*sweter*] thick, heavy; **~chny pień drzewa** a sturdy tree trunk

gryza|k *m* (**~czek dem.**) teething ring

gdal|knać *pf* — **gdal|kać¹** *impf* (~kneła, ~kneśli — **~czę, ~cze** a. **~ka**) *vi* [1] [*kura*] to cluck [2] przest. [*karabin maszynowy, silnik*] to sputter

gdakać¹ *impf* → **gdaknąć**

gdal|kać² *impf* (**~czę, ~cze** a. **~ka**) *vi* pot. [*osoba*] to jabber pot.; **mam dość jej ciąglego ~kania** I'm sick of her constant jabbering

gosp|loda *f* daw. inn; tavern przest.; **w wiejskiej ~odzie** at a country tavern a. inn

groś² /gro/ *n inv.* (większość) majority; **~miejscowej ludności** the majority of the local population; **~ czasu spędzał w kawiarni** he spent most of a. the majority of his time in the café; **~ książek rozeszło się na początku** most of a. the majority of the books were sold at the beginning

glissan|do **I** *n*, *n inv.* glissando; **~do na skrzypcach** a violin glissando **II** *adv.* [*sagrać*] glissando

gilotyn|ować *impf vt* to guillotine [*skazańca, króla*] ⇒ **zgilotynować**
gimnastyk *m* gymnast
geocentryzm *m sgt* geocentrism

gryzo|ń Zool. **I** *m* rodent

II **gryzonie** *plt* (rząd) rodents

głośni|a *f* (Gpl ~) Anat. glottis

glam|jać *impf* (**~ię**) *vi* pot. to make smacking noises

getry|j *plt* (G ~ów) **I** (podkolanówki bez pięt) leggings **2** przest. (cholewki) gaiters

B. Budowa artykułu hasłowego.

- Artykuły hasłowe mają budowę **hierarchiczną**.
- Artykuły hasłowe dzielą się ze względu na cechy **gramatyczne** na **podhasła** numerowane cyframi rzymskimi [8]. Z niektórymi związane są swoiste **formy podstawowe** [10].
- Podhasła dzielą się na **znaczenia**, numerowane cyframi arabskimi [12].
- Dla rozróżnienia znaczeń wyrazu hasłowego stosuje się **minidefinicje** [14], **kwalifikatory** [13] lub **typowe słowa** określane łączące się z wyrazem hasłowym w danym znaczeniu [15]. Brak kwalifikatora oznacza, że wyraz jest używany w języku ogólnym i nie jest nacechowany stylistycznie lub emocjonalnie.
- Jeżeli w języku angielskim nie ma dokładnego odpowiednika, stosuje się **odpowiedniki przybliżone** [17], definicje [18] lub dodatkowe wyjaśnienia [19].
- **Odpowiedniki** w pełni **równoważne** są rozdzielone **przecinkami** [21].
- Minidefinicje, kwalifikatory i słowa określane mogą też rozdzielać **nierównoważne** sobie **odpowiedniki** angielskie [22], ponadto rozdzielone **średnikiem**.
- Znaczenia mogą być zilustrowane **przykładami typowych użyc** [24] wraz z **przekładem angielskim** [25]. Pewne wyrażenia zapisano w sposób **skrótowy** [26], [27], [28].
- Po ostatnim znaczeniu ostatniego podhasła umieszczono blok **zestawień** oznaczony symbolem niewypełnionego kwadratu [29]. W ramach bloku złożenia ułożone są w kolejności alfabetycznej. Zwykle złożenia umieszczono w hasłach rzeczownikowych.

[13]

Kwalifikatory — wskazują na ograniczenia geograficzne lub stylistyczne w użyciu danego wyrazu, a także na dziedzinę życia, której dotyczy. Patrz: Skróty i symbole (na pierwszej wyklejce).

Kwalifikator może dotyczyć

- całego hasła,
- jednego podhasła,
- jednego znaczenia,
- jednego odpowiednika,
- pojedynczego zwrotu lub przykładowego zdania polskiego lub angielskiego.

[14]

Minidefinicje pokazujące:

- różnice pomiędzy poszczególnymi znaczeniami,
- różnice między odpowiednikami w obrębie jednego znaczenia.

[15]

Słowa, z którymi wyraz hasłowy typowo się łączy:

- **podmioty** czasowników lub fraz czasownikowych, dopełnienia czasowników lub zwrotów z takimi czasownikami,
- **wyrazy określane** przez przymiotniki i przysłówki oraz przez wyrażenia o funkcji przydawki lub okolicznika.

[16]

Angielski odpowiednik wyrazu hasłowego.

[17]

Znak przybliżenia – oznacza przybliżony odpowiednik wyrazu hasłowego.

[18]

Wyjaśnienie niebędące odpowiednikiem w przypadku, kiedy odpowiednik nie istnieje.

[19]

Dodatkowe wyjaśnienie precyzujące znaczenie odpowiednika.

[20]

Informacja gramatyczna lub składniowa dotycząca języka **angielskiego** w przypadku istnienia rozbieżności z językiem polskim.

[21]

Przecinkami rozdzielono odpowiedniki w pełni **wymienne** oraz oznaczone jako typowe dla jednej z geograficznych odmian języka angielskiego. Informacje na temat składni i typowych połączeń wyrazowych towarzyszących takiej parze dotyczą obu elementów.

[22]

Średnikami rozdzielono odpowiedniki **różniące się** odcieniem znaczeniowym, łączliwością lub stylem.

girlas|ka *f* **pot., żart.** chorus girl

goryl **II** *m* **pers.** (*Gpl* ~i a. ~ów) **pot.** bodyguard; minder GB **pot.;** **dygnitarza otoczyli jego ~e** the official was surrounded by bodyguards

III *m* **anim. Zool.** gorilla

grysik *m* **sgt** (*G* ~u) **I** **Kulin.** grits **II** **Górn.** coal grit **III** **Budow.** grit

gosp|oda *f* **daw. inn;** tavern **przest.;** w **wiejskiej ~odzie** at a country tavern a. inn

generaliz|ować *impf* książk. **II** *vt* to generalize [*zjawiska, doświadczenia*]

III *vi* to generalize; **jestem daleki od ~owania** I wouldn't want to generalize; **nie żebym ~owała, ale...** far be it from me to generalize, but... książk.

grzechot|ka *f* **I** (*do potrząsania, obracania*) rattle **II** **Techn.** ratchet

gospo|sia *f* housekeeper; (*dochodząca*) domestic help a. worker

gliwi|eć *impf* (~eje, ~ań, ~eli) *vt* [*ser, twaróg*] to go bad, to go off ⇒ **zgliwieć**

glans|ować *impf* *vt* **przest.** to polish [*buty, sztuce*] ⇒ **wyglansować**

garażow|y *adi.* [*drzwi, pomieszczenie*] garage *attr.*

grzał|ka *f* **immersion heater**

gry|aż *m* **sgt** (*G* ~u) ≈ praline

ga|lda *m* (*Npl* **gazdowie**) **dial.** *a farmer in the Polish Carpathians*

galicyjs|ki *adi.* **Hist.** Galician (*in East-Central Europe*)

gerbe|ra *f* **Bot.** gerbera *C/U*

genety|ka *f* **sgt** genetics (+ *v* *sg/pl*)

ginekolo|g *m* **gynaecologist** GB, **gynecologist** US

gloryfikacja *f* **sgt** **I** książk. (*stuszna*) **extolling** książk., **extolment** książk. (**kogoś/czegoś** of sb/sth); (high) praise (**kogoś/czegoś** of a. for sb/sth); (niesłuszną) glorification; aggrandizement książk., **pejor.;** ~a **wojny/przemocy** the glorification of war/violence **II** **Relig.** glorification; veneration książk.

gramofon *m* (*G* ~u) **record player;** **gramophone** **przest.**

- Na końcu hasła umieszczono **frazeologizmy** (idiomy) w bloku oznaczonym wypełnionym kwadratem [30]. Poszczególne frazeologizmy i ich tłumaczenia oddzielone są **średnikami**. Do niektórych dodano przykłady użycia wraz z tłumaczeniem.

C. Informacje gramatyczne i fonetyczne

- W główkach haseł umieszczono **pionową kreskę** oddzielającą część wyrazu **niezmienną w czasie odmiany**, wewnątrz hasła zastępowaną tyldą [6].
- W przypadkach odstępstw od ogólnych reguł, w niektórych hasłach umieszczono fonetyczny zapis wyrazu hasłowego [7].
- W każdym hasle i podhasle podaje się **symbol części mowy** wyrazu polskiego. Ponadto w hasłach czasownikowych podaje się **symbol aspektu** czasownika polskiego [9].
- Formy odmiany rzeczowników i czasowników polskich, mogące sprawiać trudności, podawane są skrótowo w postaci zakończeń wyrazowych [11].
- Informacje o **składni** polskiego wyrazu hasłowego podaje się w **formie skróconej** wraz z tłumaczeniem [23] lub pełnej, tj. **jako przykład użycia** [24] z tłumaczeniem [25].
- Zaznaczono **nietypowe związki główne** (podmiotu z orzeczeniem) rzeczowników angielskich [20].
- Pokazano, kiedy dopełnienie musi znaleźć się **wewnątrz odpowiednika** [33].

[23]

Schemat składniowy – pokazuje przyimki, z jakimi wyraz hasłowy i jego odpowiednik najczęściej występuje.

[24]

Typowe **zwroty i przykładowe zdania** polskie. **Tylda** zastępuje w nich wyraz hasłowy lub tę jego część, która znajduje się po lewej stronie pionowej kreski w główce hasła.

[25]

Tłumaczenia zwrotów i przykładowych zdań angielskich.

[26]

Wymiennie używane części wyrażen.

[27]

Zwroty o różnym znaczeniu łączące się z wyrazem hasłowym oddzielono **ukośnikami**.

[28]

Elementy, które **można pominąć** (w nawiasach okrągłych).

[29]

Wyodrębniona część hasła zawierająca **zestawienia** (terminy wielowyrazowe).

[30]

Wyodrębniona część hasła zawierająca **frazeologizmy** (idiomy).

[31]

Odsyłacz do innego hasła.

[32]

Informacja o istnieniu czasownika o **prze-ciwnym aspekcie**.

[33]

Oznaczenie pozycji dopełnienia wewnątrz grupy czasownikowej.

gapić się *impf v refl.* pot. to gape (**na kogoś/coś** at sb/sth); to gawk pot., to gawp GB pot. (**na kogoś/coś** at sb/sth); **~ić się na kogoś/na coś z otwartymi a. rozdziawionymi ustami** to gape openmouthed at sb/sth; **~ić się przed siebie** a. **w przestrzeń** to stare into space; **~ić się w ścianę/w sufit** to stare at the wall/at the ceiling; **~ić się za kimś/czymś** to gawp at sb/sth

genetycznie *adv.* [1] (pod względem genezy) genetically rzad. [2] Biol. genetically; **uwarunkowany** ~ genetically conditioned

gale|ra *f* Hist., Żegl. galley; **pływać na ~rze** to sail in a galley

guląg *m* (G ~u) Hist. Gulag; **więzień ~u a prisoner** in a gulag

■ **giez go/ją ugryzł a. ukąsił** pot. he's/she's like a bear with a sore head; **zachowujesz się, jakby cię giez ukąsił** you're acting like a bear with a sore head

głupkowato *adv.* pejor. stupidly, foolishly; **gapić się/śmieać się ~ to stare/laugh** stupidly

gąsienicz|ka *f* dem. (small) caterpillar

gruźlic|a *f* sgt Med. tuberculosis, TB; **prątek ~y** Koch(s) bacillus; tubercle bacillus spec.

□ **~a jamista** Med. cavernous tuberculosis spec.; **~a otwarta** Med. open tuberculosis spec.; **~a prosówkowa** Med. miliary tuberculosis spec.; **~a zamknięta** Med. closed tuberculosis spec.; **~a zwierząt** Wet. animal tuberculosis

glinian|y *adi.* [naczynie, figurka, piec] clay attr.

■ **mieć ~e ręce** pot. to be all thumbs pot.

gęgać *impf* → **gęgnąć**
glancować → **glansować**
gorzej *adv. comp.* → **źle**
doń = do niego

gilotyn|ować *impf vt* to guillotine [skazańca, króla] ⇒ **zgilatynować**

oprowadzić *pf* — **oprowadzać** *impf vt* to show [sb] around; **~dzić wycieczkę po mieście/muzeum** to show the tourist group around town/the museum